

Шановні колеги!

Пропонуємо вашій увазі «Книгу для вчителя» до курсу «Історія України. 9 клас». Його розроблено відповідно до нової навчальної програми і підручника авторів Бурнейко І. О., Хлібовська Г. М., Наумчук О. В., Крижановська М. Є. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – Тернопіль: Астон, 2017. – 296 с.

Книга містить методичні розробки 52 уроків (з них 7 уроків узагальнення, 6 практичних занять та 7 уроків контролю теми). Для кожного уроку визначено мету, а також програмові вимоги до знань та вмінь учнів (очікувані результати навчальної діяльності). Запропоновані розробки уроків є орієнтовними і передбачають можливість їх корегування з боку учителя залежно від тих завдань, які стоять перед конкретними учнями конкретного класу. Плани-конспекти уроків розроблено з урахуванням поетапного вивчення і закріплення навчального матеріалу впродовж уроку трьома блоками. Кожен такий блок передбачає коротке пояснення учителя та різні форми закріплення знань, роботу з документами, іншими рубриками чи картами для формування основних історичних компетентностей. Під час роботи з документами запропоновано на вибір учителя різні форми і методи активної та інтерактивної навчальної діяльності. Залежно від можливостей учнів класу учитель може їх комбінувати або використовувати лише окремі з них.

Усі запропоновані форми пізнавальної роботи на уроці та завдання для контролю знань є різнорівневими і коливаються від пасивного сприймання інформації до аналізу контроверсійних історичних джерел і формування на основі їх аналізу власної позиції; від репродуктивного відтворення інформації до виконання завдань творчого характеру та розв'язування «історичних задач» підвищеної складності.

«Книга для вчителя» є складником навчально-методичного комплексу, до якого також входять: підручник з історії України для 9 класу, зошит для підсумкового контролю знань та зошит для поурочного контролю знань (видавництво «Астон»).

Бажаємо успіхів!

Основні методи, прийоми та стратегії, які доцільно використовувати на уроках історії

«Робота в парах». Технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів працювати у малих групах. Робота в парах дає час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучити свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критично мислити, дискутувати й переконувати співрозмовника. Під час роботи в парах можна швидко виконувати вправи, які за інших умов потребують чималої затрати часу: обговорити короткий текст, завдання; узяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до тієї чи іншої навчальної діяльності; відредагувати письмову роботу одне одного; сформулювати підсумок уроку; протестувати та оцінити одне одного; відповісти на запитання вчителя; порівняти записи, зроблені в класі.

«Письмова дискусія». Висловити і захистити свої думки учні можуть за допомогою прийому «Письмова дискусія». На початку заняття учитель вивіщує аркуші, на яких зазначені протилежні позиції щодо обговорюваної теми. Учні, рухаючись по класу, залишають на аркушах свої письмові відповіді, аргументації, зауваження, запитання. Процес «обговорення» триває доти, поки учням є що написати.

«Мікрофон». Різновидом загальногрупового обговорення є технологія «Мікрофон», яка дає змогу кожному сказати щось швидко, почергово, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

«Торнадо». Учитель повідомляє тему, виносену на обговорення, й об'єднує учнів класу в три групи. Перша група учнів має навести аргументи на захист певного твердження, друга намагатиметься спростувати твердження. Завдання третьої групи полягає у тому, щоби сформулювати запитання з метою уточнення позиції кожної групи.

«Незакінчене речення». Цей прийом часто поєднують з «Мікрофоном», і він дає змогу працювати над формою висловлення власних ідей та порівнювати їх з іншими. Учні вчаться вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

«Мозковий штурм». Інтерактивна технологія колективного обговорення, що використовують для вироблення кількох варіантів розв'язання конкретної проблеми. Спонукає учнів проявити уяву та творчість, учить вільно висловлювати думки. Мета «Мозкового штурму» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів упродовж обмеженого часу.

«Навчаючись – учуся». Метод використовують під час вивчення блоку інформації або узагальнення та повторення вивченого. Він дає учням змогу передавати свої знання однокласникам. Використання цього методу допомагає сформулювати загальну картину понять і фактів, що їх необхідно вивчити на уроці, а також викликає певні запитання та підвищує інтерес до навчання.

«Поміч». Цей прийом є засобом моніторингу розуміння. Читаючи, ви маєте ставити на полях позначки чотирьох видів, залежно від вашого власного знання та розуміння. Читання з позначками: «V» – відома інформація; «←» – суперечить попередній інформації; «!» – важлива інформація; «?» – незрозуміла інформація. При цьому варто позначати на полях «V», «←», «!», «?» відповідно до базових знань уч-

нів. Нема потреби позначати кожний рядок чи ідею; ця позначка має відображати ставлення до інформації загалом. Учень може обмежитись однією чи двома позначками на абзац, іноді трапляється більше, іноді менше.

«Ланцюжок подій». Учні читають текст, що запропонував учитель. Потім кожен по черзі має поставити запитання до тексту і водночас запропонує відповіді одним словом на поставлене йому запитання. Виграє той, хто запропонує найцікавіше запитання і дасть найвдалішу відповідь. Перше запитання ставить учитель. Потім перший учень відповідає на запитання і пропонує запитання другому учневі, другий відповідає та ставить запитання третьому і т. д.

«Так – ні». Це універсальна гра, яка дуже подобається дітям і залучає до активної участі в уроці. Учитель загадує щось (природне явище, дату, предмет, історичну подію, літературний персонаж та ін.). Учні намагаються знайти відповідь, ставлячи запитання. На ці запитання вчитель відповідає словами «так», «ні», «так і ні». Запитання треба ставити так, щоб звужувати коло пошуку. Універсальність цього методичного прийому в тому, що його можна використовувати і для організації відпочинку, і для створення інтригуючої ситуації. Перевагами прийому є те, що він навчає систематизувати відому інформацію, зв'язувати воедино окремі факти в загальну картину, навчає уважно слухати й аналізувати питання. Якщо питання некоректне або вчитель не може з дидактичних міркувань відповідати на нього, то він за допомогою заздалегідь обумовленого тесту відмовляється відповідати. Після гри треба обов'язково обговорити запитання: які з них були найвдалішими, які – менш вдалими. Головне в цьому прийомі – навчити виробляти стратегію пошуку, а не закидати вчителя незліченною кількістю запитань.

«Вірю – не вірю». Цей прийом можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Кожне запитання починається словами: «Чи вірите ви, що...» Учні мають погодитись з цим твердженням або ні.

«Знайди помилку». Якщо матеріал, що перевіряють, добре знайомий учням, то цей методичний прийом провокує виникнення ситуації успіху на уроці. А якщо матеріал новий, то успішні пошуки помилки, присмачені щирою похвалою і захопленням учителя, дають дітям змогу відчути себе дослідниками й експертами.

«Прес». Учні висловлюють свої думки стосовно уроку за алгоритмом.
«Ми вивчили... Ми навчилися... Нас зацікавило... Отже, ...»

Сенкан. Це вірш, який синтезує інформацію і факти у стисле висловлювання, якщо описує чи віддзеркалює тему. Слово «сенкан» походить від французького слова «п'ять» і означає вірш з п'яти рядків.

- 1-й рядок – одне слово – тема (іменник);
- 2-й рядок – два слова – означення (прикметник);
- 3-й рядок – три слова – активність, дія (дієслово);
- 4-й рядок – фраза, що виявляє ставлення до теми;
- 5-й рядок – одне слово – асоціація до теми (іменник).

Перш ніж застосовувати методику сенкана, необхідно пояснити, як складати такі вірші. Спочатку складання може виявитися для деякого надто складним завданням, отже, найкращим шляхом запровадження цієї методики є поділ групи на пари. Запропонуйте тему для вірша. Кожен з пари матиме 5–7 хвилин, щоби скласти власний вірш. Потім учні обговорюють його в парах, що спонукає їх до подальшого

обмірковування та критичного аналізу теми. Як видно, ця методика також потребує від учнів уміння вислуховувати інших та відбирати з роботи, котру виконали інші, думки, з якими обидва учасники погоджуються. Вірші, створені в парах, можна буде представити на обговорення групи.

«Трикрокове інтерв'ю». Клас ділять на три групи. Перша група запитує, друга – відповідає, третя коментує відповіді, потім групи міняються ролями. Можна проводити трикрокове інтерв'ю в окремій групі, яка складатиметься з трьох осіб (при цьому ту чи іншу роль виконуватиме лише один учень) і з чотирьох чи більше (при цьому може бути кілька респондентів та рецензентів). Під час проведення рефлексії важливо застосовувати креативні стратегії, які орієнтовані на створення особистого освітнього продукту. Пізнання при цьому відбувається під час власної творчої діяльності.

«Якщо б...» Під час застосування прийому «Якщо б...» учням пропонують скласти розповідь або зобразити графічно те, що відбувалося б за умови певних змін. Наприклад: якою була б доля України, якби вона залишалася соборною і незалежною протягом століть, а не поділеною між державами, а потім імперіями?

«Шість капелюшків мислення». Для перевірки не лише знань, а й емоційного стану учнів застосовуємо прийом «Шість капелюшків мислення». Учні обирають капелюшки синього, червоного, білого, жовтого, зеленого і чорного кольорів. Власники синього капелюшка висловлюють міркування з приводу того, що корисного дізналися на уроці; власники червоного розкривають свої емоції, говорять, що зумовило напруження чи дискомфорт; одягнуті у білі капелюшки констатують факти і цифри; жовті визначають позитивні моменти уроку; зелені зазначають, де використано творчий підхід; чорні кажуть, що не сподобалося на уроці.

Урок 1

Тема. Вступ. Українські землі в добу модернізації.

Мета: ознайомити учнів із завданнями і структурою курсу 9-го класу, змістом та побудовою підручника, додатковою навчальною літературою, електронними ресурсами, нагадати критерії тематичного, семестрового й річного оцінювання; вказати хронологічні межі періоду історії України, що вивчатимуть у навчальному році; сформувати загальне уявлення про добу модернізації в історії України _____; виховувати любов до Батьківщини, повагу до її минулого _____.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть: **показувати на карті** українські землі першої половини XIX ст.; **характеризувати** особливості доби модернізації в історії України; **визначати** періодизацію та види джерел історії України XIX ст.; **використовувати** методичний апарат підручника з історії України для 9 класу; **пояснювати, застосовувати терміни і поняття:** «національне відродження»; «доба модернізації»; **використовувати** різні методи пошуку необхідної інформації з додаткових джерел.

Тип уроку: _____

Обладнання уроку: підручник: Бурнейко І. О., Хлібовська Г. М., Наумчук О. В., Крижановська М. Є. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Тернопіль: Астон, 2017. — 296 с. *(далі усі посилання у тексті посібника-зошита на цей підручник)*

атлас _____;
настінна карта, _____.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітання, перевірка присутності учнів, установа необхідного мікроклімату: доброзичливого, ділового, довірливого, конструктивного тощо *(потрібне підкреслити)* _____

II. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Пояснення вчителя. Ознайомлення учнів зі структурою курсу і підручника. Представлення допоміжних матеріалів для уроку історії, а саме: атласу, контурної карти, Інтернет-ресурсів *(учитель може подати учням перелік історичних сайтів)*

Варіант I

Для повторення курсу історії України за 8 клас вчитель пропонує учням об'єднатися у групи по 4 особи та обмінятися думками щодо вивченого у попередньому навчальному році матеріалу. Після цього школярі усно висловлюють власні судження

Варіант II

Коли учні завершать обговорення, вчитель пропонує їм заповнити таблицю, у якій вони на власний вибір зазначають події Ранньомодерної доби, що по-різному вплинули на історію нашої країни:

Позитивні події	Негативні події

Варіант III

Запитання вчителя (орієнтовні)

1. Який період охоплює доба Раннього Нового часу?
2. Покажіть на карті територію Гетьманщини.
3. Що вам відомо про цю державу?
4. Які події завершують історію цього періоду?

Пояснення вчителя «Доба модернізації»

а) Доба модернізації і національного відродження в Європі. _____

Закріплення за завданнями на с. 8 _____

б) Українські землі в складі Російської й Австрійської імперій. _____

Закріплення за завданнями на с. 10 _____

в) Населення: соціальний, національний склад. Село. Міста та містечка. _____

Закріплення за завданнями на с. 12 _____

Учитель (за бажанням) може повідомити теми, які учні вивчатимуть у 9 класі:

- Тема 1. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.
- Тема 2. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.
- Тема 3. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.
- Тема 4. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.
- Тема 5. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.
- Тема 6. Україна початку XX століття перед викликами модернізації.
- Тема 7. Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст.

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

Опрацюйте документ на с. 12–13 і виконайте завдання до нього _____.

III. Систематизація і закріплення вивченого на уроці матеріалу.

Рефлексію уроку можна провести за задалегідь підготовленою вчителем електронною презентацією. На окремих слайдах будуть два зображення: на одному з них – особа або подія з курсу історії, що вивчалися у 8-му класі, на другому – історичні діячі або події, які вивчатимуть у 9-му класі. Завдання учнів – визначити, що вони вже вивчали, а що тільки вивчатимуть. _____

IV. Домашнє завдання. 1) Опрацювати § 1 підручника; 2) виконати завдання рубрики «Підсумуйте свої знання». _____

Урок 2

Тема. Українські землі у системі міжнародних відносин.

Мета: ознайомити учнів із місцем України в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст.; охарактеризувати участь України в російсько-турецьких війнах; з'ясувати долю українських військових формувань після завершення російсько-французької війни 1812 р., визначити наслідки створення військових поселень; проаналізувати процес виникнення Азовського козацького війська _____; розвивати в учнів вміння аналізувати історичні джерела, робити висновки, узагальнення й порівняння _____.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть: **визначати** хронологічну послідовність подій даного періоду; **показувати на карті** місця та напрями військових дій та територіальні зміни; **на основі різних джерел інформації: визначати** цілі (мотиви) участі українців у війнах за їхніми діями; **з'ясувати** причини, сутність і наслідки утворення Азовського козацького війська, піднесення національної ідеї, національного та суспільно-політичного рухів; **здійснювати** критичний аналіз джерел та давати власну оцінку історичним документам; **пояснювати і застосовувати терміни та поняття:** «Задунайська Січ», «Азовське козацьке військо», «Кубанське козацьке військо».

Тип уроку: _____

Обладнання уроку: вказаний вище підручник, електронна презентація «Соціальні стани українського суспільства ранньомодерної доби» _____.

Основні дати та події для запам'ятовування:

- **1806–1812 рр.** — російсько-турецька війна; приєднання до Росії Бессарабії;
- **1812 р.** — французько-російська війна; приєднання до Росії Королівства (Царства) Польського;
- **1828 р.** — ліквідація Задунайської Січі;
- **1828–1829 рр.** — російсько-турецька війна; приєднання до Росії гирла Дунаю та східного узбережжя Чорного моря;
- **1860 р.** — утворення Кубанського козацького війська.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітання, перевірка присутності учнів, установлення необхідного мікроклімату: доброзичливого, ділового, довірливого, конструктивного тощо (*потрібне підкреслити*) _____.

II. Перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань, вмінь і навичок (орієнтовні способи перевірки домашнього завдання: бесіда на тему «Українські землі в добу модернізації»; дидактична гра «Віднови втрачене», виконання завдань на картках із зошита «Поурочний контроль знань» _____).

Робота із рубрикою «Пригадаймо разом» (с. 15)

III. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Повідомлення теми та завдань уроку _____

Пояснення вчителя «Загальний огляд міжнародних відносин у Європі початку ХІХ ст.»

- а) Українські землі у геополітичних відносинах початку ХІХ ст. _____
- б) Протистояння між Російською та Османською імперіями. _____
- в) Прилучення українських земель до Російської імперії. _____

Закріплення за завданнями на с. 15 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Робота в групах. Опрацювати документ на с. 16, після цього виконати завдання до нього; _____

Пояснення вчителя «Україна у російських війнах першої третини ХІХ ст.»

- а) Російсько-турецька війна 1806–1812 рр. _____
- б) Французько-російська війна 1812 р. _____
- в) Російсько-турецька війна 1828–1829 рр. _____

Закріплення. Опрацювати текст на с. 16-17 і дати відповідь на запитання на с. 17 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Індивідуальна робота. Опрацювати схему «Ставлення українців до війни 1812 р.» на с. 17, після цього виконати завдання до неї. _____

Пояснення вчителя «Українське козацтво після ліквідації Запорозької Січі»

- а) Задунайська Січ. _____
- б) Азовське козацьке військо. _____
- в) Кубанське козацьке військо. _____

Закріплення за завданнями на с. 19 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Самостійна робота із документом на с. 20. _____
- 2) Робота в парах. На основі вивченого матеріалу уроку складіть діалог між уявними сучасним журналістом та воїном Азовського козацького війська. _____

IV. Систематизація і закріплення вивченого на уроці матеріалу.

Бесіда за запитаннями:

- 1) Чи брали участь українські збройні формування у французько-російській війні 1812 р.?
- 2) Коли була ліквідована Задунайська Січ?
- 3) Які території увійшли до складу Російської імперії внаслідок війн першої половини ХІХ ст.?

Аналіз роботи учнів на уроці (на вибір: оцінювання, взаємне оцінювання, самооцінювання тощо). _____

V. Домашнє завдання. 1) Опрацювати § 2 вказаного підручника; 2) виконати завдання рубрики «Підсумуйте свої знання».

Урок 3

Тема. Соціально-економічний розвиток.

Мета: охарактеризувати стан сільського господарства та аграрні відносини на українських землях у складі Російської імперії у першій половині XIX ст.; проаналізувати промисловий розвиток, визначити наслідки промислового перевороту для розвитку міст і торгівлі; розвивати в учнів уміння працювати з історичними джерелами, аналізувати та систематизувати історичний матеріал, робити висновки й порівняння, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки _____; аналізуючи події минулого, виховувати в учнів повагу до історії свого народу.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть: **характеризувати** політичний та соціально-економічний стан українських земель; особливості промислового перевороту; **визначати** основні наслідки соціально-економічної політики Російської імперії щодо України; **пояснювати** вплив промислового перевороту на соціально-економічний розвиток України; **пояснювати й застосовувати терміни й поняття:** «промисловий переворот».

Тип уроку: _____

Обладнання уроку: вказаний вище підручник, дидактичні матеріали _____

Основні дати та події для запам'ятовування:

- **30-ті рр. XIX століття** — початок промислового перевороту в Україні;
- **1817 р.** — створення в Україні військових поселень;
- **1817–1859 рр.** — право на безмитну торгівлю через Одеський порт (право порто-франко).

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітання, перевірка присутності учнів, установлення необхідного мікроклімату: доброзичливого, ділового, довірливого, конструктивного тощо (*потрібне підкреслити*) _____

II. Перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань учнів (орієнтовні способи перевірки домашнього завдання: бесіда на тему «Українські землі у системі міжнародних відносин»; метод «Мозковий штурм», виконання завдань на картках із зошита «Поурочний контроль знань» _____

Робота із рубрикою «Пригадаймо разом» (с. 22)

III. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Повідомлення теми та завдань уроку _____

Пояснення вчителя «Аграрний характер економіки. Кріпацтво»

- а) Криза поміщицького землеволодіння. _____
- б) Посилення експлуатації селянства. _____
- в) Військові поселення. _____

Закріплення за завданнями на с. 22 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Робота в трійках. Опрацювати документи на с. 23, після цього підготувати невелику ігрову сценку «Селянин та військовий поселенець»; _____

Пояснення вчителя «Початок промислового перевороту»

- а) Промислові підприємства та їх соціальна наповненість. _____
- б) Початок промислового перевороту. _____
- в) Провідні галузі промисловості України. _____

Закріплення. Опрацювати текст на с. 24 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Загальне обговорення питання «У чому головні причини початку промислового перевороту в Російській імперії?» _____
- 2) Опрацюйте карту на с. 25 та виконайте завдання до неї. _____

Пояснення вчителя «Нова модель соціально-економічного розвитку Півдня України. Торгівля»

- а) Економічний розвиток Півдня України. _____
- б) Південні портові міста. _____
- в) Внутрішня і зовнішня торгівлі. _____

Закріплення за завданнями на с. 27 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Робота в четвірках. Опрацювати документ та діаграму на с. 27 і дати відповіді на запитання до них. _____
- 2) Запитання для обговорення між четвірками «Якими були причини стрімкого розвитку південноукраїнських міст?». Заслуховування усних відповідей учнів(бажано по одному представнику від групи) _____
- 3) Скласти сенкан про чумацький промисел. _____

IV. Систематизація і закріплення вивченого на уроці матеріалу.

Проводимо за допомогою прийому «Паралель». Учням необхідно провести паралелі: становище населення у першій половині XIX ст. та сьогодні. _____

Аналіз роботи учнів на уроці (на вибір: оцінювання, взаємне оцінювання, самооцінювання тощо). _____

V. Домашнє завдання. 1) Опрацювати § 3 вказаного підручника; 2) виконати завдання рубрики «Підсумуйте свої знання»; 3) вписати визначення вивчених термінів і понять. _____

Урок 4

Тема. Початок українського національного відродження.

Мета: охарактеризувати початок національного відродження в Наддніпрянській Україні наприкінці XVIII — на початку XIX ст.; проаналізувати розгортання суспільно-політичного руху та заходи щодо відновлення автономії України; розвивати в учнів уміння працювати з історичними джерелами, схемами, таблицями, аналізувати й систематизувати матеріал; виділяти головне, висловлювати власну думку; _____; виховувати неупередженість та об'єктивність _____.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть: на основі різних джерел інформації: **аналізувати та узагальнювати** історичні факти, що свідчать про піднесення національної ідеї, національного та суспільно-політичного рухів; **зіставляти** дані історичних та літературних джерел для аналізу програмових позицій антиурядових організацій; **здійснювати** критичний аналіз джерел та давати власну оцінку інтерпретації подій в історичних документах; **висловлювати судження** щодо діяльності І. Котляревського; **характеризувати зміст і значення** «Енеїди» та «Історії Русів».

Тип уроку: _____

Обладнання уроку: вказаний вище підручник, ілюстрації Харківського університету – XIX ст. і сучасного, настінна карта _____.

Основні дати та події для запам'ятовування:

- 1791 р. — візит Василя Капніста до Берліна, щоб укласти союз із Пруссією;
- 1798 р. — видання перших трьох частин «Енеїди» Івана Котляревського;
- 1805 р. — відкриття Харківського університету за ініціативи Василя Каразіна.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітання, перевірка присутності учнів, установлення необхідного мікроклімату: доброзичливого, ділового, довірливого, конструктивного тощо (*потрібне підкреслити*) _____.

II. Перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань учнів (орієнтовні способи перевірки домашнього завдання: бесіда на тему «Соціально-економічний розвиток»; дидактична гра «Продовжи речення», виконання завдань на картках із зошита «Поурочний контроль знань» _____.

Робота із рубрикою «Пригадаймо разом» (с. 29)

III. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Повідомлення теми та завдань уроку _____

Пояснення вчителя «Тяглість козацького патріотизму. Автономістська ідея»

- а) Формування автономістської ідеї. Місія В. Капніста у Берлін. _____

- б) Книга «Історія русів». _____
в) Початок вивчення українського фольклору. _____

Закріплення за завданнями на с. 29 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Опрацюйте документи на с. 30 і виконайте завдання до них _____
- 2) Запитання для загального обговорення. Чому українському дворянству не вдалося відновити автономію України? _____

Пояснення вчителя «Українське культурне відродження на Слобожанщині»

- а) Харківський університет. _____
- б) Роль романтизму у національному самоусвідомленні українців. _____
- в) «Енеїда» Івана Котляревського. _____

Закріплення за завданнями на с. 31 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Коротко занотуйте у зошити основні події Українського культурного відродження на Слобожанщині (за текстом на с. 30–31).
- 2) Робота в парах. Індивідуально опрацюйте біографію І. Котляревського на с. 31–32, складіть запитання, після чого поставте їх товаришеві по парті. _____

Пояснення вчителя «Початки українського національного відродження»

- а) Етапи українського національного відродження. _____
- б) Соціальні основи національного відродження. _____
- в) Зовнішні впливи на формування української національної свідомості. _____

Закріплення за завданнями на с. 34 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

- 1) Робота в групах (4–6 осіб). Опрацювати документ на с. 34 і виконати завдання до нього. _____
- 2) Бесіда за запитанням «Які чинники перешкоджали швидкому формуванню української національної свідомості? Свою відповідь обґрунтуйте». _____

IV. Систематизація і закріплення вивченого на уроці матеріалу.

Приєм «Трикрокове інтерв'ю». Клас поділяють на три групи: 1-а ставить запитання, 2-а – відповідає, 3-я – коментує відповіді. _____

Аналіз роботи учнів на уроці (на вибір: оцінювання, взаємне оцінювання, самооцінювання тощо). _____

V. Домашнє завдання. 1) Опрацювати § 4 вказаного підручника; 2) виконати завдання рубрики «Підсумуйте свої знання»; 3) підготувати повідомлення на тему «Актуальність ідей книги «Історія русів» для сучасної України». _____

Урок 5

Тема. Масонство, декабристський та польський рухи на території України.

Мета: охарактеризувати російський визвольний та польський національно-визвольний рухи на українських землях у 20–30-х рр. XIX ст., а саме: діяльність масонських організацій в Україні, рух декабристів та польське повстання 1830–1831 рр.; розвивати в учнів уміння працювати з історичними джерелами, аналізувати їх, робити висновки, порівняння, висловлювати свою точку зору; сприяти патріотичному вихованню учнів; продовжувати розвивати вміння користуватися історичними картами (атласом); _____; виховувати повагу до історичного минулого нашого народу.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть: на основі опрацювання різних джерел інформації: **аналізувати та узагальнювати** історичні факти, що свідчили про піднесення національної ідеї, національного та суспільно-політичного рухів; **визначати** роль загальноросійських і польських визвольних рухів та їх вплив на Україну; **зіставляти** дані історичних та літературних джерел для аналізу програмових позицій антиурядових організацій; **здійснювати** критичний аналіз джерел та давати власну оцінку інтерпретації подій в історичних документах.

Тип уроку: _____

Обладнання уроку: вказаний вище підручник, ілюстрації зі зображенням масонських емблем, електронна презентація «Україна на початку XIX ст.», настінна карта _____.

Основні дати та події для запам'ятовування:

- 1821 р. — створення таємної організації «Малоросійське товариство»;
- 1822 р. — указ Олександра I про заборону масонських лож і таємних товариств;
- 29 грудня 1825 – 3 січня 1826 рр. — повстання Чернігівського полку;
- 1830–1831 рр. — польське визвольне повстання;
- 1839 р. — царизм ліквідував греко-католицьку церкву на Правобережжі.

Хід уроку

I. Організаційний етап.

Привітання, перевірка присутності учнів, установлення необхідного мікроклімату: доброзичливого, ділового, довірливого, конструктивного тощо (*потрібне підкреслити*) _____.

II. Перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань учнів (орієнтовні способи перевірки домашнього завдання: бесіда на тему «Початок українського національного відродження»; дидактична гра «Віднови втрачене», виконання завдань на картках із зошита «Поурочний контроль знань» _____).

Робота із рубрикою «Пригадаймо разом» (с. 36)

III. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу.

Випереджальне завдання. Бесіда за запитанням «Чи знаєте ви, звідки взялися українські козаки?» _____

Повідомлення теми та завдань уроку _____

Пояснення вчителя «Масони і Україна»

а) Сутність масонського руху. _____

б) Провідні масонські ложі в Україні. _____

в) «Малоросійське товариство». _____

Закріплення за завданнями на с. 37 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором вчителя).

1) Робота в парах. Опрацюйте документ на с. 37 і виконайте завдання до нього ____.

2) Учитель, за бажанням, за допомогою електронної презентації може показати учням які масонські ложі існували у світі на початку XIX ст. _____

Пояснення вчителя «Декабристський рух в Україні»

а) Російсько-французька війна 1812 р. та її вплив на ідеї масонських лож. _____

б) Північне і Південне товариства. _____

в) Повстання декабристів. _____

Закріплення за завданнями на с. 38 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором учителя).

1) Робота в парах. Запишіть письмово, які доповнення ви внесли б до «Руської правди» П. Пестеля. _____

2) Спільне обговорення «Чому повстання декабристів закінчилося поразкою?» ____

3) Робота в парах. Індивідуально опрацюйте біографію Марії Волконської на с. 39, складіть запитання, після чого поставте їх товаришеві по парті. _____

Пояснення вчителя «Польське повстання 1830–1831 рр. та Україна»

а) Польське повстання 1830–1831 рр. _____

б) «За нашу і вашу свободу». _____

в) Наслідки поразки польського повстання. _____

Закріплення за завданнями на с. 40 _____

Виконання завдань для поглибленого вивчення матеріалу (за вибором вчителя).

1) Робота в групах. Опрацюйте документ на с. 40 і виконайте завдання до нього ____.

2) Бесіда за запитанням «Як ви вважаєте, чому полякам так і не вдалося залучити на свою сторону українців у боротьбі проти Росії?» _____

IV. Систематизація і закріплення вивченого на уроці матеріалу.

Бесіда за запитанням «У чому історичне значення діяльності таємних організацій, що діяли в Україні на початку XIX ст.?» _____

Аналіз роботи учнів на уроці (на вибір: оцінювання, взаємне оцінювання, самооцінювання тощо). _____

V. Домашнє завдання. 1) Опрацювати § 5 підручника; 2) виконати завдання рубрики «Підсумуйте свої знання»; 3) підготувати доповідь «Декабристи і причини відсутності українського національного питання у їхніх програмних документах». _____